

TIT. XXXVI.

SI ADVERSUS CREDITOREM PRÆSCRIPTIO OPPONATUR.

1. Imp. GORDIANUS A. Veneria.

Diuturnum silentium longi temporis præscriptione corroboratum, creditoribus pignus⁴ persequitibus inefficacem actionem constituit: praeterquam si debitores, vel qui in eorum iura successerunt, obligatae rei possessioni incumbant. Ubi autem creditor a possessore longi temporis præscriptio objicitur, personalis actio adversus debitorem salva⁵ ei competit.

2. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. [et CC.] Marcella.

Si debitori heres non extitisti, sed justa viginti annorum possessione collata in te donatio⁶ corroborata est: neque personali actione, quia sunt private utilitatis pacta, emptionibus instrumentis addere, vel quasdam tales obligations in alienationis instrumentis agnoscere, vel in permutacionibus, vel in transactionibus, si et hoc fuerit celebratum: hoc enim est eorum, qui nec majestatem imperiale agnoscent, nec quantum inter privatam fortunam, et regale culmen medium est, et qui nostros curatores, per quos res divinarum domum aguntur, aliquibus injuriis, vel dannis afficerent. Quæ omnia resecantes, per hanc generalem, et in perpetuum valitur legem sancimus, omnes alienationes de aula procedentes, sive a nostra clementia, sive a serenissima Augusta conjugi nostra, sive ab his, qui postea digni fuerint nomine imperiali, sive jam alienatum quiddam est, sive postea fuerit, sine omni inquietudine permanere, sive res eius per nosmetipso, sive per procuratores (ex epistola tamen nostro) fuerint assignatae. Et nemo audeat eos, qui res accipiunt per quocunque titulum alienationis, sive mobiles, sive immobiles, seu se moventes, vel jura incorporalia, vel panes civiles, judicis adficer, vel sperare aliquam contra eos esse sibi viam apertam: sed omnis aditus precludatur, omnis motus, et spes hujus pertulante. Sed adversus dominos nostras habeant intra quadriennium tantum secundum imitationem fisci, quas existimant posse sibi competere actiones in rem, vel hypothecariam: ut ex nostra iussione causa moveantur, et competentem reatur effectum. Quod si quadriennium fuerit emensum, nec adversus dominum nostrum habeat quis quamcumque actionem. Quia igitur multa scimus, tam nosmetipso, quam serenissimam Augustam conjugem nostram variis personis jam donasse, et vendidisse, et per alios titulos assignasse, et maxime sacrosanctis ecclesiis, et xenonibus, et ptochotrophis, et episcopis, et monachis, et aliis innumerabilibus personis: et tandem liberalitatem ex nostra substantia, sive serenissimæ conjugis nostræ esse confectam: sancimus etiam¹¹ eo firmo jure habere quod consecuti sunt; ita ut contra illos quidem nulla moveatur actio: intra quadriennium autem ex presenti die numerandum pateat omnibus aditus contra nostras divinas domos suas actiones super eisdem rebus movere: scitur, quod praefato quadriennio finito, neque adversus domos nostras aliquis eis reservetur regressus. Cum enim multa privilegia Augusta fortuna meruit, et in donationibus sine insinuatione¹² gestorum omnem firmitatem habentibus, et super rebus, quas pro tempore serenissimus princeps divina Augusta constante matrimonio donaverit¹³, vel ipse a serenissima Augusta per donationis titulum consequatur, ut maneat illico donatio plena, nullo alio confirmationis tempore expectando: ita et hoc videatur imperiale esse privilegium. Qui enim suis consiliis suisque laboribus pro totu¹⁴ orbe terrarum die nocte laborant, quare non habeant dignam sua prærogativa fortunam? Quæ ergo pro Augusto honore, et cautela res accipientum nostra statutæ aeternitas, hec tam sublimitas tua quam ceteri omnes judices nostri observare festinent, ex eo tempore valitura quo nutu divino imperiales suscipimus infusas. — Dat. 5 kal. decemb. Constantinop., post consulatum LAMPADII et ORESTIS VV. CC. 531.

dominium, vel hypothecam respiciens, aliquod sustineant detrimentum, sed adversus empores quidem, vel donationem accipientes, vel per alios titulos alienationis quicquam detinentes minime quæcumque actiones moveantur: sed tantummodo contra ararium usque ad quadriennium tantum: quo translauso, neque adversus fisum aliquam remaneat actio. Sed scimus hoc quidem in fiscalibus alienationibus graviter observari: sed non simil modo rem fuisse observatam circa eas res, quæ a sacratissimis imperatoribus, non a fiscalibus rebus, sed ex privata eorum substantia procedunt: quod satis irrationaliter est. Quæ enim differentia introducitur, cum omnia principis esse intelligantur, sive ex sua substantia, sive ex fisci fuerit aliquod alienatum? Eodemque modo, et si a serenissima Augusta⁹ aliquod alienetur, quare non¹⁰ eadem utatur prærogativa? sed curatores nostri, per quos solemus substantiam nostram gubernare, nesciebant in venditionibus rerum, et evictionem, et alia, que sunt private utilitatis pacta, emptionibus instrumentis addere, vel quasdam tales obligations in alienationis instrumentis agnoscere, vel in permutacionibus, vel in transactionibus, si et hoc fuerit celebratum: hoc enim est eorum, qui nec majestatem imperiale agnoscent, nec quantum inter privatam fortunam, et regale culmen medium est, et qui nostros curatores, per quos res divinarum domum aguntur, aliquibus injuriis, vel dannis afficerent. Quæ omnia resecantes, per hanc generalem, et in perpetuum valitur legem sancimus, omnes alienationes de aula procedentes, sive a nostra clementia, sive a serenissima Augusta conjugi nostra, sive ab his, qui postea digni fuerint nomine imperiali, sive jam alienatum quiddam est, sive postea fuerit, sine omni inquietudine permanere, sive res eius per nosmetipso, sive per procuratores (ex epistola tamen nostro) fuerint assignatae. Et nemo audeat eos, qui res accipiunt per quocunque titulum alienationis, sive mobiles, sive immobiles, seu se moventes, vel jura incorporalia, vel panes civiles, judicis adficer, vel sperare aliquam contra eos esse sibi viam apertam: sed omnis aditus precludatur, omnis motus, et spes hujus pertulante. Sed adversus dominos nostras habeant intra quadriennium tantum secundum imitationem fisci, quas existimant posse sibi competere actiones in rem, vel hypothecariam: ut ex nostra iussione causa moveantur, et competentem reatur effectum. Quod si quadriennium fuerit emensum, nec adversus dominum nostrum habeat quis quamcumque actionem. Quia igitur multa scimus, tam nosmetipso, quam serenissimam Augustam conjugem nostram variis personis jam donasse, et vendidisse, et per alios titulos assignasse, et maxime sacrosanctis ecclesiis, et xenonibus, et ptochotrophis, et episcopis, et monachis, et aliis innumerabilibus personis: et tandem liberalitatem ex nostra substantia, sive serenissimæ conjugis nostræ esse confectam: sancimus etiam¹¹ eo firmo jure habere quod consecuti sunt; ita ut contra illos quidem nulla moveatur actio: intra quadriennium autem ex presenti die numerandum pateat omnibus aditus contra nostras divinas domos suas actiones super eisdem rebus movere: scitur, quod praefato quadriennio finito, neque adversus domos nostras aliquis eis reservetur regressus. Cum enim multa privilegia Augusta fortuna meruit, et in donationibus sine insinuatione¹² gestorum omnem firmitatem habentibus, et super rebus, quas pro tempore serenissimus princeps divina Augusta constante matrimonio donaverit¹³, vel ipse a serenissima Augusta per donationis titulum consequatur, ut maneat illico donatio plena, nullo alio confirmationis tempore expectando: ita et hoc videatur imperiale esse privilegium. Qui enim suis consiliis suisque laboribus pro totu¹⁴ orbe terrarum die nocte laborant, quare non habeant dignam sua prærogativa fortunam? Quæ ergo pro Augusto honore, et cautela res accipientum nostra statutæ aeternitas, hec tam sublimitas tua quam ceteri omnes judices nostri observare festinent, ex eo tempore valitura quo nutu divino imperiales suscipimus infusas. — Dat. 5 kal. decemb. Constantinop., post consulatum LAMPADII et ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. XXXVIII.

NE REI DOMINICÆ VEL TEMPLORUM VINDICATIO TEMPORIS PRÆSCRIPTIONE SUBMOVEATUR.

4. Imp. VALENS et VALENTIN. AA. ad Probum P. P. Galliae.

Sæpenuero præceptum est, ut servi atque liberti, colonio præterea rei nostra¹⁴, necnon etiam eorum soboles, ac nepotes, quicunque de nostris possessionibus recessissent, ac se ad diversa militia genera contulissent.

Tir. XXXVI. — 1. Lib. 7. u. supr. de obligat. et act.; L. 19. inf. de evictionib. — 2. L.

11. supr. de prescript. longi temp.

Tir. XXXVII. — 2. ult. Inst. de usucap. — 2. L. 6. 2. D. si quis omissa causa testam.

L. 19. D. de usurpat. et usucap.; L. 16. D. de divers. temporal. prescript.; L. 1. 2. 2. D. de jure fisci. — 3. d. 2. ult. Inst. de usucap. — 4. L. 93. D. de verb. signif. — 5. Abrog. L. ult. supr. si advers. fisum in; L. 7. supr. de hered. vel act. vendita; L. 17. 2. 3. D. de hered. petit.

— 6. 2. ult. Inst. de usucap. — 7. d. 2. ult. — 8. L. 2. supr. b. t. — 9. L. 51. D. de legib.; L. 6. in fin. D. de jure fisci. — 10. Vide tamen L. 56; Juncia L. 57; D. de legat. 2. — 11. L. 7. supr. de legib. — 12. L. 34. inf. de donationib. — 13. L. pen. supr. de donationib. inter vir et uxor. — 14. Fac. proem. Inst. 2. 2. vers. omnes vero.

Tir. XXXVIII. — 4. Arg. L. 2. supr. commun. de usucap.

— 5. L. 1. in fin. inf. de agricol. et censit. — 2. L. 1. supr. commun. de usucap. — 3. L. 1. in fin. inf. de annali except.

— 4. L. 2. supr. quando libellus principiatus. — 5. Confer L.

sent. cingulo, in quod obrepserant fraudulenter, exuti, si ad alias fortasse transcenderint dignitates, omni temporis definitione submota, nostro patrimonio reddantur.

2. Imp. VALENT., THEODOS. et ARCAD. AAA. Dextro comiti rerum privataram.

Universas terras, quæ a colonis, sive emphyteuticaris dominici juris, re publicæ², vel juris sacrorum templorum in qualibet provincia vendite, vel ullo alio pacio alienata sunt, ab hi qui perperam atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis præscriptione officiente jubemus restitu: ita ut nec pretium³ quidem iniquis comparatoriis reposceret licet. — Dat. 5 nonas Jul. Constantinop., VALENT. A. 4 et EUROP. Cons. 587.

3. Imp. ARCAD. et HONOR. AA. ad Paulinum com. dominice rei.

Si⁴ qua [unquam] loca ad sacram dominium pertinentia cuiuslibet temeritas occupaverit: secundum veteris census fidem in sua jura rethrahantur. Rescripta igitur obreptionibus⁵ impetrata, cum præscriptione longi temporis, et novi census prejudicio submovebit auctoritas tua: atque ita omnia suo corpori, que sunt avulsa, restitut: neque enim in cubatio diuturna, aut novella professio, proprietatis nostra privilegium abolere poterit. — Dat. 5 kalend. april. ARCAD. 5 et HONOR. 3 AA. Cons. 596.

TIT. XXXIX.

DE PRÆSCRIPTIONE XXX, VEL XL ANNORUM.

4. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. Arianae.

Cum adseveres, te absente, eos qui oculos prædiū tuis imposuerant, operam dedisse, ut annorū collationis prætextu, vili pretio ab officio præsidiali, prædia tua distraherent; si legitimi tempori spatiū ex venditionis die fluxit: qui provinciam regit, inter vos cognoscet, et quod publico iure præscriptum est, statuet. Sin autem nondum ex die publicae venditionis legitimū tempori transmissum sit: judex examinat allecationib. tuis, quod rei qualitas dictaverit, sequetur: non ignarus si in justam esse emptionem persperxit, pretium¹ quod pro virtuo contractum est, secundum principia statutorum tenorem male fidei emptoribus restitui non oportere.

2. Imp. VALENT. et VALENS AA. ad Volusianum P. P.

Male agitur cum dominis prædiorum, si tanta precario possidentibus prærogativa defertur, ut eos post quadraginta annorum spatiū qualibet ratione decursu inquietare non liceat: cum lex Constantiniana jubet ab his possessoribus initium non requiri, qui sibi potius quam alteri possederunt. Eos autem possessores non convenient appellari qui ita tenent, ut ab hoc ipsum solitam debeant prestare mercedem. Nemo igitur, qui ad possessionem conductor² accedit, diu alienas res tenendo jus sibi proprietatis usurpet: ne cogantur domini, aut amittere quæ locaverunt, aut conductores utiles sibi fortassis excludere, aut annis omnibus super dominio suo publice protestari. — Dat. 8 kal. August. VALENTIN. et VALENT. AA. Cons. 565.

5. Imp. HONOR. et THEODOS. AA. Asclepiodoto P. P.

Sicut in rem speciales, ita de universitate, ac personales actioles ultra triginta annorum spatiū minime protenduntur: sed si qua res, vel jus aliquod postuletur, vel persona qualicunque actione, vel persecutione pulserit: nihilominus erit agenti triginta annorum præscriptio metuenda. Eodem etiam [jure] in ejus persona valente, qui pignus, vel hypothecam non a suo debitor, sed ab aliis [per longum tempus] possidente inquit vindicare. Que ergo antea non mœta sunt actions, triginta annorum iugis silentio, ex quo³ iure competere ceperunt, vivendi ulterius non habeant facultatem: nec sufficiente precibus⁴ oblati speciale quoddam (licet per annotationem) prometuisse responsum, vel etiam [in] judicis allegasse: nisi allegato sacro scripto, aut in iudicio postulatione deposita, fuerit subsecuta [per executo]m conventione: non sexus fragilitate, non absentia, non militia contra hanc egenum defendenda, sed pupillari astate duntaxat⁵ (quamvis sub tutoris defensione consistat) huic eximenda sanctione. Nam cum ad eos annos pervenerint, qui ad solitudinem pertinent curatoris, necessario eis similiiter, ut annorum triginta intervalla servanda sunt. Haec autem actiones annis triginta continuis extinguntur, quæ perpetua videbantur, non

5. supr. in quib. caus. in integr. resist. non est necessaria. — 6. L. ult. inf. de fundis patrimon.

11. L. ult. inf. de fund. rei private. — 7. Excip. L. 6. inf. h. t. — 8. L. 12. inf. de co-

hortalib.; excip. L. 5, inf. h. t. — 9. Inv. vide L. 4, in fin. supr. cod. — 10. L. 55. inf. de

titularib.; 11. d. L. 4. — 12. L. ult. inf. de fund. patrimonialib.; L. ult. inf. de fund.

rei priv. — 13. L. 2. supr. commun. de usucap.

Confer L.

locum esse quadraginta annorum præscriptionem: quia dum ille vivit, merito anterior creditor confidit, utpote apud debitorem ejus possessione per posteriorem creditorem constituta. Ex quo autem in fata sua debitor decesserit, ex eo quasi suo nomine possidentem posteriorem creditorem merito posse triginta annorum opponere præscriptionem: et secundum hanc distinctionem computationem temporum adhibendam, ut ex persona quidem sua posterior creditor triginta annos [per] quos ipse post mortem debitoris possedit, opponat. Sin autem conjungere voluerit sive possessionem, quam post mortem debitoris habuit, etiam tempus, quo vivente debitore vel ipsa creditor, vel communis debitor detinuit, tunc quadraginta annorum exceptionis iura tractari, et quantum deest ad quadraginta annorum possessionem, per quam et ipse debitor creditorem repellere poterat, hoc se possedisse ostendat.

§ 3. Eodem jure pro temporum computatione observando, et si posterior creditor anteriori creditori offerre¹⁴ debitum paratus est, et si creditor longeavam possessionis præscriptionem ei opponere conatur.— § 4. Illud autem plus quam manifestum est, quod in omnibus contractibus, in quibus sub aliqua conditione, vel sub die certa, vel incerta stipulationes, et promissiones, vel pacta ponuntur, post¹⁵ conditionis exitum, vel post instituta diei certe, vel incerta lapsus, præscriptionse triginta, vel quadraginta annorum, qua personalibus, vel hypothecaris actionibus opponuntur, initium acipiunt. Unde evenit, ut in matrimonio, in quibus redhibitus dotis¹⁶, vel ante nuptias donationis in diem incertam mortis, vel repudii differri solet, post conjugij dissolutionem earundem curricula præscriptionem personalibus itidem actionibus, vel hypothecaris opponendarum initium acipient. — § 5. Immo et illud proculdubio est, quod, si quis eorum, quibus aliquid debet, res sibi subsitas sine¹⁷ violencia tenerit: per hanc detentio[n]em interruptio fit præteriti temporis, si minus effluxit triginta, vel quadraginta annis: et multo magis, quam si esset interruptio per conventionem introducta: cum litis contestationem imitetur ea detinuo. Sed, et si quis debitorum ad agnoscentium¹⁸ suum debitum secundam cautionem in creditorem exposuerit: tempore memoriarum præscriptionem interrupta esse videbuntur, quantum ad priorem actionem pertinet, que scilicet innovata permanit tam in personalibus, quam in hypothecaris actionibus. Namque improbus est, debitorum hunc contradicere, qui ne sub accusatione creditoris more debitoris fiat, secundum in eum super eodem debito cautionem exposuit. — § 6. In his etiam promissionibus, vel legatis, vel aliis obligationibus, quae dationem per singulos annos¹⁹, vel menses, aut aliquod singulare tempus continent, tempora memoriarum præscriptionem non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni, vel mensis, vel alterius singularis temporis computari manifestum est: nulla scilicet danda licentia vel ei, qui jure emphyteutico rem aliquam per quadraginta, vel quocunque alias annos detinuerit, dicendi ex transacto tempore dominum sibi in iisdem rebus quasitum esse: cum in eodem statu semper manere datas jure emphyteutico²⁰ res oporteat: vel conductori, seu procuratori rerum alienarum dienti ex quocunque temporum curriculo non debere se domino volenti post completa conductio[n]is tempora possessionem recipere, eadem redire. — Dat. kal. decemb. PHILIPPO et PAULO CONSS. 525.

8. Imp. JUSTINIANUS A. Menna P. P.

Si quis emptionis, vel donationis, vel alterius cujuscunq[ue] contractus titulo rem aliquam bona fide per decem, vel viginti annos possederit, et longi temporis exceptionem contra dominos ejus, vel creditoris hypothecam²¹ ejus prætendentes sibi adquisierit, posteaque fortuito casu possessionem ejus rei perdidere: posse eum etiam actionem ad vindicandum rem eandem habere sancimus: hoc enim et veteres leges (qui quiesce recte inspexerit) sanciebant. — § 1. Quod si quis eam rem desiderit possidere, cujus dominus, vel is, qui suppositam eam habebat, exceptione triginta, vel quadraginta annorum expulso est: praedictum auxilium non indiscretum, sed cum moderata divisione ei præstari censemus: ut si quidem bona fide ab initio eam rem tenuerit, simili possit uti præsidio: sin vero mala fide eam adeptus est, indigne eo videatur: ita tamen, ut novus possessor, si quidem ipse rei dominus ab initio fuit, vel suppositam eam habebat, et memorias exceptionis necessitate expulso est; commodum detentionis sibi acquirat. Sin vero nullum jus in eadem re quocunque tempore habuit, tunc licentia sit priori domino, vel creditori, qui nomine hypothecam rem obligatam habuit, et hereditibus eorum ab injusto detentore eam vindicare: non obstante ei, quod prior possessor triginta, vel quadraginta annorum exceptions eum removerat: nisi ipso injustus possessor triginta, vel quadraginta annorum, ex eo tempore

¹⁴ Add. L. ult. inf. de his qui in prior. creditor. locum. — ¹⁵ Add. L. 8, in fin. inf. h. 1.; L. 1, in fin. inf. tit. prox. — ¹⁶ L. 50, supr. L. 43, in fin. D. de jure dot. — ¹⁷ L. 5, supr. tit. prox. — ¹⁸ L. 18, 2, 1, D. de constituta pecun. — ¹⁹ L. ult. supr. de usuris. — ²⁰ L. 1, supr. in quib. caus. cessat longi temp. præscript. — ²¹ L. 1, D. de Publicacione in

computandorum, ex quo prior possessor, qui evincit, possessione cecidit, exceptione munitus est. — § 2. Sed haec super illis detentoribus censamus, qui sine violentia eandem rem nacti sunt. Nam si quis violenter eam abstulerit, omnimodo licebit priori possessori sine ulla distinctione eam vindicare. — § 3. Sed et si quis non per vim, sed per sententiam judicis eam obtinerit, ea tantum occasione quod absens prior possessor ad item vocatus minime²² responderit: licebit ei, et ad similitudinem certorum, qui rei dominum habent, intra annum se offerten, cautionemque suspicienda litis danti, eandem rem recipere, superque ea cognitio[n]alia subire certamina. — § 4. Exceptionem etiam triginta, vel quadraginta annorum in illis contractibus, in quibus usurae promissa sunt, ex illo tempore initium capere sancimus, ex quo debitor usuras minime persolvit. — Dat. 13 id. decemb. Constantinop. DN. JUSTIN.

9. Idem, A. Demostheni P. P.

Sæpe quidam suos obnoxios in judicium vocantes, et judicariis certaminibus ventilatis, non ad certum finem lites perducebant, sed taciturnitate in medio tempore adhibita, propter potentiam forte fugientem, ve suam imbecillitatem, vel alios quoscunq[ue] casus (cum sortes humanae multa sint) qui nec dici, nec numerari possunt, deinde jure suo lapsi esse videbantur, eo quod post cognitionem novissimum triginta annorum spatium effluxerit, et hujusmodi exceptione opposita, suas fortunas ad alios translatas videntes, merito quidem sine remedio ante lugebant. Quod nos corrigentes, eandem exceptionem, quæ ex triginta annis oritur, in hujusmodi casu opponi minime patimus. Sed licet personalis actio ab initio fuerit instituta²³, eam tamen in quadragesimum annum extendimus: cum non similis sit, qui penitus ab initio tacuit ei, qui et postulationem depositus, et in judicium venit, et subiicit certamina, item autem implere per quosdam casus præpeditus est. Sed licet ipse actor deficerit, tamen sue posteritati hujus cause cursum eum reliquere posse definimus, ut ejus hereditus, vel successoribus licet eam adimplere, nullo modo triginta annorum exceptione sublata. Quod tempus (id est, quadraginta annorum spatium) ex eo numerari decernimus, ex quo novissima processit cognitione, postquam ultraque pars cessavit.

TIT. XL.

DE ANNALI EXCEPTIONE ITALICI CONTRACTUS TOLLENDI, ET DIVERSIS¹ TEMPORIBUS, ET EXCEPTIONIBUS, ET PRÆSCRIPTIONIBUS, ET INTERRUPTIONIBUS EARUM.

1. Imp. JUSTINIANUS A. Julianus P. P.

Super annali² exceptione, qua ex italiciis contractibus oritur, tantæ moles alterationum in omnibus judiciis exorta sunt, quantas et enumerari difficile, et explanari impossibile est. Primum etenim natura ejus observationis cum omni scrupulose et difficultate composita est, cum multa concurrent debeat, ut ea nascatur. Deinde illud spatium annale aliud quidem ita effuse interpretabantur, ut possit usque ad decennium extendi. Alii judicantes usque ad quinquaginta stundum esse putaverunt. Et in nostris temporibus sepius super hujusmodi calculo a judicibus variatum est: unde nec facile suum effectum in litigis ostendere hujusmodi exceptio valuit. Cum itaque nobis aliae temporales exceptions, vel prescriptio sufficiant: hujusmodi difficultatibus illigari nostro subjecto imperio minime patimus. Ideoque memorata annali exceptione penitus quiescente, aliae omnes legitimæ exceptions, et prescriptio[n]es in judicis suum vigorem ostendunt: sive que super decennio, vel viginti, vel triginta, vel quadraginta annis introducta sunt, sive que minoribus spatiis concluduntur.

§ 1. Ad hanc cum nihil prohibet etiam ea, qua aliquam dubitationem accepérunt, clarioribus, et compendiosis sanctionibus renovari: jubemus omnes personales actions, quas verboea quorundam interpretatione extendere extra metas triginta annorum combatatur, triginta annorum spatii concludi: nisi legitimus modus, qui et veteribus, et nostris legibus enumeratus est, interruptionem temporis introducerit, sola hypothecaria [actione] quadraginta annorum utente curriculis. Nemo itaque audeat, neque actionis familie ericundiae, neque communi dividendo, neque finium regundorum, neque pro socio, neque furti, neque vi bonorum raptorum, neque alterius³ cujuscunq[ue] personalis actions v[er] tam longiori act. — ²² L. 1, supr. de restitu. milit. — ²³ Add. L. 1, supr. de præscript. longi temp. 3, supr. tit. prox. — L. 5, supr. quib. non officiatur; add. L. ult. inf. unde vi.

rem esse tringinta annis interpretari: sed ex quo ab initio competit, et semel nata est, et non iteratis fabulis sepe recreata, quemadmodum in furti actione dicebatur, post memoratum tempus finiri: exceptis omnibus actionibus, licet personales sint, quæ in judicium deductas sunt, et cognitio[n]alia accepterunt certamina, et postea silentio traditæ sunt: in quibus non tringinta, sed quadraginta annos esse expectandos, ex quo novissimum litigatores tacuerunt, lex nostra antea promulgavit. — § 2. Ne autem imperfecta sanctio videatur, cum in maternis⁴ quidem tempore filii familiæ temporis exceptionem currere dispositum erat, ex quo sacræ paternis absoluti sunt, in aliis autem, quæ minime acquire possunt, hoc non fuerat specialiter constitutum: apertissima definitione sancimus, filii familiæ in omnibus his casibus, in quibus habent res minime patribus suis acquisitas, nullam temporalem exceptionem opponi, nisi ex quo⁵ actionem mouere poterunt, id est, postquam manus paterna, vel ejus, in cuius potestate erant constituti, fuerint liberati. Quis enim incusare eos poterit, si hos non fecerint, quod etsi maluerint, minime adimplere legi obviantem valebant. — Dat. 15 kalend. april. Constantinop. LAMPAD. et ORESTE CC. CONSS. 530.

2. Idem, A. Joanni P. P.

Ut perfectius omnibus consulamus, et nemini absentia⁶, vel potentia, vel infantia penitus adversari sui noceat, sed sit aliqua inter desides et vigilantes differentiatione: sancimus, si quando abfuerit is, qui res alienas, vel creditoris obnoxias detinet, et desiderat dominus rei, vel creditor suam intentionem proponere, et non ei licentia sit absente suo adversario, qui rem detinet, vel infantia⁸, vel furore laborante: et neminem tutorem, vel curatorem habente, vel in magna potestate constituto, sua auctoritate [eas res usurpare]: licentia ei detur adire praesidem [provincia], vel libellum ei porrigit, et hoc in querimoniam deducere intra constituta tempora, et interruptionem temporis facere, et sufficere hoc ad plenissimam interruptionem. Sin autem nullo potuerit modo praesidem adire, saltem at locorum episcopum eat, vel defensorum civitatis, et suam manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Sin autem abfuerit, vel præses, vel episcopus, [vel defensor civitatis]: licet ei proponere⁹ publice, ubi domiciliu[m] habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione: vel si civitas tabulariorum non habeat, cum trium testium subscriptione: et hoc sufficere ad omnem temporalem interruptionem, sive trienni, sive longi temporis, sive triginta, vel quadraginta annorum sit. Omnibus aliis, quæ de longi temporis prescriptione, vel triginta, vel quadraginta annorum curriculis constituta sunt, sive ab antiquis legum conditoribus, sive nostra majestate, in suo robore duraturis.

3. Idem, A. Joanni P. P.

Si ex multis causis quidam obnoxium habens, et maxime ex similibus quantitatibus, in unius quidem causa summa libellu[m] conventionis composuerit, causam tamen non expresserit: apud veteres agitabatur, an videatur omnes causas in judicium deduxisse, et verutissimam carum, aut omnino nihil fecisse, cum ejus sensus incertus esse apparebat? Sed et in judicis in multis casibus tales alterationes ventilatas invenimus, et maxime propter longi temporis interruptionem. Si enim personalis forte fuerat mota actio, hypothecaria autem actionis nulla mentio procedebat: quidam putabant personalem quidem esse temporis interruptione perpetuatam, hypothecariam autem evanescere taciturnitate sopitam. Et si quis generaliter dixerat, obnoxium sibi aliquem constitutum, alias dubitationes emergebant, si omnes ei competentes actions hujusmodi narratione contineri credantur: an vero quasi silentio circa eas habito tempore expirare, nullo ex incerta libelli confectione admicula ei acquiso. Sancimus itaque nullam in judicis in posterum locum habere talentum confusionem: sed qui obnoxium suum in judicium clamaverit, et libellum conventionis ei transmisericet, licet generaliter nullius cause mentionem habentem, vel unius quidem specialiter, tantummodo autem personales actions, vel hypothecarias continentem, nihilominus videri jus suum omne eum in judicium deduxisse, et esse interruptum temporis curricula: cum contra desides¹⁰ homines, et sui juris contemptores odiosæ exceptions opposita sunt. — Dat. Constantinop., post consulatum LAMPAD. et ORESTES VV. CC. 531.

1. Imp. GORDIANUS A. Marco.

Quamvis fluminis naturalem cursum opere manu facto alio non licet avertere³, tamen ripam suam adversus rapidi annis impetu munire prohibut non est. Et cum fluvius, priore alveo derelicto, alium sibi faciat: ager, quem circumit⁴, prioris domini manet. Quod si paulatim⁵ ita ferat, ut alteri parti applicet: id alluvionis jure ei queratur, cuius fundo accrescit.

2. Imp. ARCAD. HONOR. et THEOD. AAA. Cesario P. P.

Hic, quos inundatio Nili fluminis reddidit ditiones, pro terris, quas possident, tributorum præstationem agnoscant. Et qui suum deplorant patrimonium deminutum⁶, alieno saltæ functionis onere liberentur, et nostræ serenitatis largitate defensi, forum etiam possessione contenti, pro agitandi census examine respondente devotioni.

3. Imp. THEOD. et VALENT. AA. Cyro P. P.

Ea, quæ per alluvionem, [sive in Ægypto per Nilum, sive in alijs provinciis per diversa flumina] possessoribus acquiruntur, neque ab arioso vendi, neque a quolibet peti, nec separatis censeri, vel functiones exigi, hac perpetuo valitura lege sancimus: ne vel alluvionis ignorare vitia, vel rem noxiā possessoribus videamus inducere. Similiter nec ea quidem, quæ paludibus ante, vel pascuis videbantur adscripta, si sumptibus possessorum nunc ad frugis fertilitatem translata sunt, vel vendi, vel peti, vel quasi fertilitas separatis censeri, vel functiones exigi concedimus: ne dolent diligenter⁷ operam suam agri dedisse cultura, nec diligentiam suam sibi dannosum [judicantis] intelligent. Cujus legis temeratores quinquaginta librarum condemnatione coercemur determini: inter quos habendum est officium quoque tua sedis excelse, si aliquid hujusmodi suggesterit disponendum, vel si preces introducerit peitoris. — Dat. 11 kal. octobr. Constantinop. VALENT. A. 5 et ANATOL. V. C. CONSS. 440.

TIT. XLII.

1. Imp. DIOCLET. et MAXIMIAN. AA. Thalassio P. P. Illyrici.

Litigantibus in amplissimo prætoriane præfectura judicio, si contra ius se laesos asfirment, [non provocandi, sed] supplicandi² licentiam ministramus: licet pro curia, vel qualibet publica utilitate, [seu alia causa] dicatur prolatæ sententia: nec enim publice prodest singulis legum adminicula denegari: ita videlicet, ut intra biennium³ tantum nostro numero contra cognitiones sedis prætoriana præfectura sententias post successionem judicis numerandum, supplicandi eis tribuantur facultas. — Dat. 3 August. Constantinop. THEODOS. A. 47 et FESTO V. C. CONSS. 439.

TIT. XLIII.

1. Imp. M. AELIUS ANTONINUS A. Publicio.

Non semper compelleris, ut aduersis absentem pronunciis, propter subscriptionem patris mei, qua significavit, etiam contra absentes sententiam dari solere. Id enim eo pertinet, ut etiam absente damnare possit², non ut omnimodo necesse habeas.

2. Imp. GORDIANUS A. Severo.

Cessante³ quoque causa preemptori⁴ edicti, aduersis eos, qui admotni jure adesse noluerunt, sententiam a judice posse proferri certum est. — 4 kalend. april. A. et PONT. CONSS. 259.

div. — 6. L. 4, 2, 1, D. de censib. — 7. Confer L. 2, pr. supr. tit. prox. Tr. XLII. — 1. L. un. 2, 1, D. de off. præf. præst. L. 17, L. 19, L. 50, L. 55, inf. de fraudi, crediti, L. ult. supr. depositi. — 8. L. 2, inf. h. 1, L. 24, in fin. D. quæ in appellat. — 1. L. 8, supr. de episcop. sud. — 2. L. 5, supr. de precib. imper. offereb. — N. 82, c. 2, D. de damno infecto: add. N. 112, c. 5. — 10. L. 2, inf. h. 1, supr. h. t. Tr. XLII. — 1. 2, 20, Inst. de rer. divis. — L. 7, 2, 1; L. 5, 2, 2, 3. D. de adquir. rer. domin. — 2. L. 50, in fin. D. de verb. signif.: add. L. 11, inf. h. 1. — 3. Tr. D. de fluminib. — 4. L. 7, 2, 4; L. 50, 2, 2, D. de adquir. rer. domin. — 5. d. L. 7, 2, 1; L. 70, Inst. de rer.

¹⁴ Add. L. ult. inf. de his qui in prior. creditor. locum. — ¹⁵ Add. L. 1, D. de restitu. milit. — ¹⁶ L. 50, supr. L. 43, in fin. D. de jure dot. — ¹⁷ L. 5, supr. tit. prox. — ¹⁸ L. 18, 2, 1, D. de constituta pecun. — ¹⁹ L. ult. supr. de usuris. — ²⁰ L. 1, supr. in quib. caus. cessat longi temp. præscript. — ²¹ L. 1, D. de Publicacione in